

Nemzeti Társalkodó

KOLOZSVÁRT

51-ik szám.

PÉNTEKEN,

Dec. 20án

Tartalom. Wesselényi Miklóshoz. Borrow spanyolhoni utazásából: Gibraltár. (Vége). Töredékek egy talált gyermek életéből. (Vége). Szegénység Angolhonban. Levél VI. Sérelmeink. A' munka religiója. Egy költő emlékkönyvébe. Székel busuló. Orsz. Magvetés. Segítség!

Borrow spanyolhoni utazásából.

Gibraltár.

Wesselényi Miklóshoz.

Dec. 6-kán, 1844.

Szabadságért hol zászlót lengetett.
A' hús ezernek vérző hősi karja,
'S hol a' dicsőket feleldség takarja,
'S csak éji szél sír halmaik felett:!

Ott élsz, — 's ez élet egy hon kincse lett,
Mit összetörni gyászidők viharja
Nem volt erős: mert Isten úgy akarja,
Hogy boldogits egy árva nemzetet.

Ott lángol kebled tiszta szív-ere,
Te, jog- 's szabadság villámhárítója,
'S a' honfi bűnök rontó fegyvere!

Élj még sokáig, szellemed hogy óvja!
Hazám, kit balsors annyiszor vere...
Oh élj, szabadság drága embere!

Urházy.

Legelső kérdésem most hozzá ez vala:
„Hallottál e' valamit atyádról?”

Igen,“ felele ő. „Mióta a' multkor elváltunk, sok országot utaztam át 's a' hol csak megfordultam, mindenütt kérdezősködtem az atyám után de mindig rázták a' fejüket, míg nem Tuniba juték. És ott a' főrabbihoz mentem, 's őnondá nekem, hogy az atyámat jól ismeri 's hogy volt ottan, t. i. Tunisban, 's megevezte nekem az idejét, 's monda, hogy onna Fez tartományba utazott; és sokat beszéle az atyámról 's az ő tudományáról, 's emlé Zohart, a' rejtélyes könyvet is, melylyet az atyám olly igen szeretett, és szólatóváb az atyám gazdagságáról és nyereszkedési tervéről, mellyekben mind szerencsésnek látszotlenni. Így hát elutazék 's egy hajóra szálltam 's a' herberek földére menék egész Fez; és oda jutván, sok hirt hallottam atyamtól de azon hírek rosszabbak voltak, mintha semmit sem hallottam volna. Mert a' zsidók beszék nekem, mikép az atyám volt ottan és üzédett és szerencsés volt, 's onnan Trafi-

laltzba utazott, melly azon tartomány, hol a császár, tudniillik Muley Abderrahman, születt. 'S ott is mig mind szerencsés vala és kincse temérdek arany és ezüstben; 's egy nem igen távol városba szándékozik utazni, 's bizonyos mórokat veve szolgálatba, számszerént kettőt, hogy őt kísérenék és kincseit ótalmazzanak; és a' mórok erős férfiak voltak, az az makhasniah-k vagy katonák; és alkura léptek atyámmal, 's jobbukat nyujtva, megesküttek, saját vérüket ontani inkább, mint hogy az övé ontatnék. És az atyám fölbátoritva lön ezáltal 's elutazék azon hamis mórokkal. És egy lakatlan helyre jutván, megtámadák az atyámat 's erőt vévének rajta 's kionták vérét az uton, és a' miye volt, mindenét elrablák, az ő seiyem kelméit és kalmáraruit 's aranyát és ezüstét, 's visszatértek falujukba és ott megtelepedtek 's vőnek magoknak fisdekét és házikat 's örültek és domboltak, és kérkedtek az ő tényökkel, mondván. „Mi egy hitetlent, egy átkozott zsidót öltünk meg.“ És ezen dogok elhírhedének Fezben. 'S midőn e' hireket hallanám; elszomorodék az én szívem és sitam miként egy gyermek; de a' gyehenna tüze nem égett többé agyamban, mert tudtam már, mi lett volt az atyámból. Végre vigasztalám magamat és meggondolkozván mondték: „Valjon nem jobb volna-e a' mórok királyához menni és tőle az atyám halálának megbosszulást esedezni, hogy a' rablók ismét fosztatnának meg, és a' kincsek, az én atyám kincsei, kiragadtatnának kezeik közül, 's nekem, ki nagzatja vagyok, kezembe adatnának?“ És a' morok királya az idő tájatt nem vala Fezben, hanem távol vala és hadban 's én felkelék és követem őt, Arbatig, melly egy egy teneri révhely is 's oda érkezhén ime, nem lelén őt ottan, de a' fia ott vala, 's azt mondák nekem, hogy a' királyival szólni annyi volna mint a' királlyal szólni, t. i. Muley Abderrahman; én hát elmenék a' királyfihoz 's letédelék előtte, és szólni kezdék és elmondámmi mondani valóm vala, 's ő nyájasan tekireám és monda: „Bizony, szomorú a' te beszéded 's lelkemet elbusítja; 's a' mit kéz, megadom neked 's atyád halála meg lesz bosszulva 's a' rablók ismét ki fognak raboltau; és én saját kezemmel irok neked egy levelet a' pasához; a' tafilaltzi pasához, 's nyomoist parancsolok a' te ügyed iránt, 's a' leveled magad viszed el 's adandod kezébe.“ És en

igéket hallván, elhalt ijedtében a' szív keblemben, 's viszonzám neki: „Nem úgy, ó uram; jó, hogy levelet irsz a' basához; de e' levelet nem akarom én elvinni, Tafilaltzba sem akarok menni, mert alig hogy oda érkezném 's a' rendelet közhírré lenne, legott feltámadnának a' mórok és engem titkon vagy nyilván meggyilkolnának; mert nem de mórok az én atyám gyilkosai, 's mi vagyok én egyéb mint zsidó, bár lengyel vagyok?“ 'S ő nyájason tekire rám 's monda: „Bizony te bölcsen szólsz; én megírom a' levelet, de nem te viszed hanem más kezek által küldendem azt el; azért légy nyugodt, és ne kételkedj az iránt, hogy ha beszéded való, atyád halála bosszulva leend, 's kincsei vagy annyit érő vagyon visszavétni és neked átadni fognak; mondza hát, hol kívánsz addig rejtezni?“ 'S én mondtam: „Ó uram, én Suz tartományba megyek, 's ott fogok várakozni.“ 'S ő viszonzá: „Am legyen, nem sokára hallasz én rólam.“ Én hát felkelék és elutaztam, és menék a' Suz földére Sweerahig, mellyet a' nazareusok Mogadorenak neveznek; 's várám szorongó szívvel a' birt a' mór királynak fiától, de semmi hir nem jött, és az nap óta mit sem hallottam róla, 's három éve már hogy színe előtt valék. 'S én megtelepedém Mogadorban és vevék magamnak nőt, egy lányát az én népemnek, 's irék az anyámnak Jerusálemben, 's ő pénzt küld nekem, 's azzal kereskedni kezdék, szinte mint atyám is tön vala, 's üzérkedtem; de üzérletimen áldás nem vala, 's elvesztém mindenem. 'S im most Gibraltárba jöttem, hogy másnak, egy mogadori kalmárnak róvására üzérkedjem; de én életmódomban nem találom kedvemet, csak károm volt benne. Most ismét visszamegyek, a' mór király színe elébe juthatni és kérni őt, hogy az atyámnak kincsei vétesse nek e' rablóktól, 's nekem ő fiának adassanak kezembe.“

Néma figyelemmel hallgatám a' különös ember különös elbeszélését, 's midőn elvégezte volna, ott állék egy ideig szótlan álmétködásban. Végre kérdezé tőlem, mi okból volnék Gibraltárban. Mondám, miként csak e' városon átutazom Tanger felé, hová másnap reggel mint remélem elvitorlázunk. Mire megjegyzé, hogy egy pár hét múlva ő is úgy véli ott leend, a' hol hihetőleg találkozandunk, minthogy még olly sokat kívánna nekem elmondani: „'S talán“, hozzátevé, „szolgálhatsz nekem valami

jó tanácsossal, mert te tapasztalt ember vagy, sok nemzetek szokásaiban jártas és keltes; és ha szemeidbe nézek, mintha megnyilatkoznának az egék előttem, mert egy barátom, sőt testvérem arcját képelem látni.“ Erre bucsut vön tőlem és eltávozték; az a különös szakállas férfiú, ki beszélgetésünk alatt csendesen az ajtónál várakozva áll vala, követé. Ugy tetszett nekem, hogy most kevesebb vadság, de egyszersmind több mélaság volt pillantásában, mint elébb, 's hogy arca tele volt ránczokkal mint egy vén emberé, ámbár még legjobb éveim tul nem vala. —

Töredékek egy talált gyermek életéből.

Casa della Nunziata.

(Vége).

Azonban midőn minden emberi segítséget nélkülöztem, még is maradt számomra vigasztalás szenvedésimben. A' macska nem mulatta el soha, midőn a' szalmán elnyulva feküdtem, hozzám jöni, 's szoroson mellém simulva, melegét velem közleni, még a' disznó is szánni látszott engemet 's védelme alá vön; de mindenik között leghűbben ragaszkodott a' kutya hozzám. Mellettem ült 's bizelgve nyalt, sőt még asszonya goromba bánása ellen is védelmezett, mert ugatta 's néha szinte meg is harapta a' kegyetlent. —

A' tél eltelt 's a' nyár bekövetkezett forró hévségével, mi a' kunyhóban maradást szinte kiállhatatlanná tette; csak midőn a' pórno munkájából haza jött, 's az ajtót megnyitá, lehetett a' kunyhó előtt magánosan állt fa alatt szabad levegőt szivnom; azonban ennek is csak amugy lopva kellett történni, mert már látásom is dühbe hozta kinzómat. —

October hó egyik napján egy nő jött kunyhómba, kosárral fején. Hosszason érkezett a' ház asszonyával suttogva, 's ez ugy látszott egyetért vele, mert többször helyben hagyólag intett fejével, mire az idegen nő hozzám jött, karonfogott 's a' kunyhóból kivezetett. —

Ez koldusnő volt, kinek hogy keresetét jövedelmezőbbé tegye az utónjárók irgalma fölbresztésére, egy félmeztelen síró gyermekre volt szüksége. És valóban, szenvedő testem, 's a' folytonos koplalás elég okot szolgáltat-

tak nekem a' sirásra, ha asszonyom nem is szaporította volna ütlegeivel. Ha valamelyik elmenő nem adott alamizsnát, ütött és szidott azt mondván: én vagyok oka, mert nem sirtam elég keservesen; 's ha azután távolról meglátott ismét valakit közeledni, addig csipett 's kinzott, mig nem hangosan jajgattam.

Igy tölt el october 's november eleje; midőn azonban az ut, mellyet koldulása szín helyéül választott, hová tovább járallanabb lett, ismét visszavitt Sant Anastasiá-ba, 's átadott barátnéjának, kifizetvén érettem a' haszonbért, mellyben megegyeztek volt. —

Itt ismét a' régi szegénységet asszonyomnál, a' régi ellenséges indulatot, 's az állatoknál a' régi ragaszkodást 's szánalmat találtam; azonban sorsom lényeges változást szenvedett, midőn e' vad 's ocsmány nő férje baza került, ki a' Nápolyban 's környékén uralkodó nagy szükség mián kivándorlott volt magának munkát 's ételmet keresendő. Szinte egy évig volt oda. Egyszer éjfélkor éles fütty hallszott 's a' vén hárpia lassan emelkedék fel szalmaágyáról magában mormogva:

„Ez rosz órában tért vissza!“

Azután kinyitá az ajtót, 's egy zömök köpezős ember lépett be, barompásztor módra öltözködve, széles nagy fejszével vállán 's nagy késsel derekán, hasonló egy rablóhoz.

„Haza jöttél valahára?“ szölt a' nő, de a' férj mitsem felelt, hanem fejszét, kést egy szegletbe dobván, lefeküdt a' szalmára 's elaludt. — A' nő ugyanazt tevé.

Reggel a' férj jókor felkelt, 's a' tehenekekhez ment, eke eleibe fogandó. Milly nagy volt bámulása, midőn engem megpillantott; „asszony mit jelent ez?“ dörgé nejéhez fordulva.

„A' Nunziátából hoztam“ felele a' nő, „Maria Nunziátának tett fogadásom következősében, 's segédet akarok belőle magamnak nevelni.“

„Hah átkozott légy anyáddal együtt, ki a' világra hozott“ kiáltá a' férj haragja dühében. „Nem tudod, hogy magunk is alig élhetünk 's mégis egy idegen porontyot hozol a' házba, ördögnek való vén boszorkány? 'S ezzel nérgesen arczba csapá 's hozzá tevé: „mondom neked, hogy ma estve itt ne találjam!“

Ezzel kivezeté a' teheneket a' kunyhóból 's eltávoztott; a' pórno pedig rajtam állott bózut a' kapott ütlegekért, 's ütött és rugdolt mig haragját kifutta. — Azután megnyer-

gelte a' szamarat, 's az ajtót bezárván, elindult velem együtt azon az uton, mellyen az előtt tiz hónappal magával hozott volt.

Elértünk a' városba és a' Casa della nunziatához, hol a' pórno szamarát megkötvén, eloldá a' kötelékeket, mellyekkel a' kosárhoz valék kötve, de most sokkal nyájában bánt velem mint rendesen, mert tán szívet némileg megilleté a' gondolat; hogy most utóljára lát, vagy talán mert tartott az ott elmenők pironásától, kik pillanatra megállapodván bámulatos egykedvűséggel nézték a' jelenetet, mellyet mindjárt leírok.

A' kőfalban, a' kapu és a' sz. szűz képe között, egy fél rőnyi átmérőjű nyílás van, mellynek boritéka vas tekerceken forog, miként a' kolostorokban szokás. E' nyílás felett márvány táblán felírás olvasható, mellyben a' szülők, kik gyermekeiket ide beakarják helyhezni, biztosítatnak azoknak fölvetése felől, természetesen ha a' gyermek a' nyílásba befér. E' felirat sok gyermek életét veszélybe hozta már, 's kicsinben jmult, hogy én áldozatja nem levék. Mert a' pórno, ki tölem bármi áron menekülni akart, balkezevel félre tolá a' boritékot, mialatt jobbkezevel engem felemelt, 's előbb fejemet, azután vállaimat a' nyílásba bedümcöskölte, mi azonban nem olly könnyű volt.

A' kutya, melly ez ntolsó utamban hiv kísérőm volt 's örömuatással ugrált volt körültem, dühbe jött, midőn látta, mi történik körültem, felszökött asszonyára, harapta marta azt, 's kiakart kezéből ragadni. De mennél inkább dühöngött a' kutya, a' pórno annál erősebben taszigált engemet a' keskeny nyílásba, az alatt egy csoport nép gyűlt össze körülöttünk, ütni verni kezdék a' kutyát, melly keservesen ordított, 's végre a' sok ütés miatt kiadá páráját. Megszabadulva a' kutyától, egy utolsó kemény lökést adott a' pórno nekem, melly agyvelőmet csaknem öszvezuzta, a' tekerőmiv egyet fordult 's én félhaltan egy apácza ölében találtam magamat.

Mihelyt ájulásomból felucsudtam, kézen fogva elvezetett az apácza, sok folyosókon keresztül, egy hosszú terembe, hol ollyan dögleletes levegő volt, hogy sokáig nem tudtam szabadon lélekezni. Itt mindkét feld több száz kisded-ágyak voltak, durva sárga

takaróval beterítve. Mindenik ágyon egy nő ült három gyermekkel, egyiket ölében, másikat az ágyban ringatva, 's a' harmadik száját péppel tömve, hogy ne ordithasson; más nők a' nagyobb gyermekeket sétáltatták a' teremben fel 's alá, némelylyike kettőt, némelylyik hármat vezetve. Csak itt ott leheté látni egy nőt, az ölében levő csecsemővel enyelegni, 's ez is alkalmasint maga a' kisded édes anyja volt, mivel gyakran megtörténik, hogy miután a' leány botlása gyümölcsét a' forgó ablakra bizta volna, ő maga ajánkzik a' kis talált gyermek dajkájául.

E' roppant terem legtulsó végén volt egy a' többinél valamivel csinosabb ágy. E' mellett egy komoly 's tiszteletre méltó külsejű apácza ült — a' felügyelőnő — ez eleibe vezettek. Miután futólag reám tekintett, 's ábrázatomon a' szenvedett nyomor és fájdalom nyomaait észrevette volna, így szólott, hideg és közömbös hangon: „e' gyermek úgy látszik sokat szenvedett. Menjünk jegyeztessük meg.“—

Ezen szavak után kezén fogván, több teremeken keresztül vezetett, mellyek az előbbinél kisebbek voltak ugyan, de ugyan azon jelenetek valának bennök láthatók, 's végre egy terembe érkezünk, mellynek hátulsó résziben egy vastag kövér pap ült karosszékben egy asztal előtt. Mellette egy felől egy magos sovány ember állott roppant szemüveggel orrán, jobb kezét egy bélyegnyomó emeltyűjén nyugtatva, 's baljában egy selyem sinórt tartva. Az asztal másik felén egy rőt szakállu ifju ember ült, 's előtte egy nagy kitárt könyv. — Körülöttök több apácza 's más nők állottak kis gyermekekkel karjaikon. A' pap intésére egyik a' másik után előjárult a' hosszú sovány emberhez, ki a' selyemsinórt a' gyermek nyakára tekeré, két végire ón darabokat kötött, azután az ón darabokat a' bélyegző műszerbe illeszté, az emeltyüt lenyomta, mialatt a' gyermek csudálatos görcsös rángást tön, 's egyszersmind fenn hangon egy betűt 's egy számot nevezett meg, a' rőt haju ifju irt valamit az előtte kitárt nagy könyvbe, 's a' gyermek meg volt jegyezve. —

Én már megvoltam ugyan egyszer illy módon jegyezve, 's midőn a' Sant anastasiai pórno magával vitt, nyakomon függött a' jegy; de a' kutya addig rángatta játékból

a' sinórt, míg az leszekadt. E' körülmény volt oka, hogy a' pórno, nem vihetett vissza egyenesen a' lelenz-házba, hanem csak a' forgó ablakon keresztül. —

Mihelyt megvoltam jegyezve, a' pater rectorhoz vezetett az apáca kéz csókolásra. Ez fejemre tette kezét, félre simította hajamat homlokomon, néhány lassu ütést tett fejemre, de a' mellyek nékem nehéz kalapács ütéseknél tetszetek, — 's így szólott:

„Légy jó gyermek, 's tiszteld és szeresd Istent a' te uradat;“ azután az apácához fordult, kinek monda: „Ámália néne, vigye ön gyakran e' gyermeket gyónni —! Jó Isten!“ folytatá magában — „jó isten! ki tudja milly régóta nem volt már gyónni, — 's ha az alatt valami halálos vétet követett volna el? vigye ön töstént gyónni — Ámália néne, lelkére kötöm önnek. Istenem! hányan feledkeznek el a' leglényegesebből!“

Ámália néne vigasztalni próbálta, 's megígérte néki kívánságait teljesíteni, és el is vitt magával több folyosókon keresztül egy kis kápolnába, hol egy rakás gyermek 's felserdült leány egymásután a' gyónószekhez járult 's gyónását végzé. — Végre reám került a' sor meggyónni.

Itt egy ágyhoz vezetett Ámália néne; mellyen egy ocsmány asszony ült három csecsemővel 's így szólott ehez: „Katalin, e' gyermek kendre van bizva, viselje gondját.“ E' szavak után ott hagyott 's visszament helyére.

És én így ötödik háló, — vagy helyesben mondva lakótárs voltam ez ágyban, mert nem volt szabad attól csak egy lépést is eltávoznom; 's ha midőn a' dajka az ebédlő terembe vagy egyebüvé ment, keményen reám rivalkodott hogy meg ne merjek helyemről mozdulni. Ebédre és vacsorára egy kis tálacsát adott kezembe a' dajka, mellyben tiszta vízben megfőzött fekete kenyér volt, 's ez volt eledelem. Öltözetem egy darab durva kékvászomból állott, 's minden foglalatoság nélkül teltek el a' hosszú napok, 's álom nélkül a' hosszabb éjszakák, mert az ágy igen szűk volt ötünknek, 's alig mult el egy éj, mellyen az ágyból ki ne buktam volna, és örömebb is maradtam egyedül a' földön, mintsem hogy ismét visszamásszak az ágyba, melly magosabb

is volt hogy sem segítség nélkül feltudtam volna reá kapaszkodni, — de másfelől sokkal alkalmatlanabb háló-hely, hogy sem a' fáradságot megérdemelje visszamászni. —

Éjjel nappal hangzott a' roppant terem a' bölcsők döcögésétől, 's a' dajkák énekétől vagy inkább siket ordításától, mellyel a' gyermekeket elhallgattatni, 's elbódítani igyekeznek.

E' gyöngéd ápolásnak volt még is egy haszna a' szerencsétlen gyermekekre nézve; pillanatnyi szenvedéssel megszabadította őket a' hosszabb szenvedéstől, 's örök álomba ringatta. E' teremben irtóztató nagy volt a' halandóság, 's naponkint csak nem annyi sőt néha több gyermek adatott által a' sirnyugalmának, mennyi a' forgó ablaknak. —

Szegénység Angolhonban.

Egy angol hirlap 1845iki júliusi számjában következő rajzát adja az Angolhonban uralkodó szegénységnek:

„Leedsben a' gyarmatcikkék 's vágó marha fogyasztása az előbbihez képest egy negyed részszel kevesedett; Manchesterben a' kereskedők 's mészárosok jövedelme két év alatt 40 procenttel szállott alább; Rochdeleben félannyi hús sem fogyasztatott el mint 1836ban; Dundeeben 1836ban hetenként 150 darab marha vágatott le, 1842ben majusban pedig csak 70, tehát felénél kevesebb. Kenyér, vaj, tojás és czukor félannyi alig kelt el, 's a' legolcsóbb 's legcsekélyebb élelemszereknél hasonló viszony tapasztaltatott. Manchester lakosai száma 192,408. 1836ban 25,669 font sterling kívántatott a' szegények segedelmezésére, 1841ben pedig 35,928.

Egy lelkész azt jelentette fel az e' végre kirendelt vizsgáló biztosságnak, hogy csak egy kerületben 2000 család él, mellynek nincs ágya, 's 8,600 személynek kell 1 schilling 2 $\frac{1}{2}$ pence heti bevételből élni. 1829től 1836ig hat év alatt 54,000 személy vétetett fel kórházakba, 1836tól 1841ig és így ismét 6 év alatt pedig 196,000 's ez időközben 1180-nal nevededett a' halandóság. A' nép elszegényülésével egyenlő viszonyban áll a' rabok és vétkesek száma. 1836ban egyre másra 539 személy vitetett naponként a' New Bailey-be; 1842ben naponként 722; 1836ban 103

személy vonatott kereset alá terhes vétségért, 1841-ben 1992. Manchester-ben 5492 szállás és 681 kereskedő bolt és hivatal szoba áll üresen, 116 gyár hagyott fel a munkával, mellyek az előtt 1000 ló erejű gőzerőt tettek mozgásba, 's több mint 100,000 font sterling évi jövedelmet hajtottak bé. Bolton-ban melly 50,000 lakosokat számlál, ezelőtt 50 malom volt mozgásban, mellyek rendszerént 8124 munkásoknak adtak dolgot, jelenleg 30 malom 5061 munkásokkal részint egészen felhagyott a munkával, részint pedig csak négy napot dolgozik egy héten. 1836 ban 2110 mozgonyműves, mérnök 'sat. volt e városban, 150 ács 130 kőműves és 150 utkövező volt foglalatosságban; jelenleg csak 1326 mérnök mozgony, erőműkészítő, 41 ács, 16 kőműves és 50 utkövező, 's a munkásoknak munkabérben szenvedett vesztesége, egyedül Bolton-ban 520,560 font sterlingre számítatik évenként. —

Hogy a gyárok kevesedése, a dolgozó nép osztályt a legirtózatosabb inségbe süllyeszti, könnyen képzelhetni. Következő egyszerű adat eléggé mutatja, mekkora rémitő fokra hágott jelenleg ezen inség. Manchesterben van egy intézet, hol a szegényeknek naponként reggel leves osztatik ki, mi rendszeren reggeli 6 óraker szokott történni. Több száz szegény azonban már reggeli 4 óraker helyet foglal az intézet ajtaja előtt, hogy mint első megjelenőknek elsőégi jogok legyen a többiek felett, minthogy a temérdek mennyiségben készített leves sem elegendő a magát jelentő nagy tömeg kielégítésére. E mellett a bukások, mellyek egykor virágozt 's gazdag kereskedőházakat 's gyártulajdonosokat érnek, folyást tartanak, 's az egész városnak szomorú kinézést adnak. A szegényeknek, kik munkát nem kapnak, száma naponként növekszik 's nem lehet csudálni ha kétségbeesett állapotjuk végre kicsapongásokra kényszeríti őket, mellyek a közcsendet megháborítják. Az éhség leggonoszabb ellensége a rendőri fenytéknek.

Ha Manchesterben így állanak a dolgok, más városoknak még sokkal szomorubb állapotjuk. Boltonban 14,000 személy van a szegények listájába beírva; Stockportban minden polgárra 8 schilling adó van vetve, minden font után a szegények segedelmezésére, 1836—7 a szegények számára ki-

vetett adó 2625 font sterlinget tett, 1841-2 pedig 7126 font sterlinget. 1836 óta 21 firma és 40 társkereskedő bukott meg, 17 nagy malom gépelyzete adatott el törvényes árverés utján, 4 más pedig egyezkedés következtében, 8 kereskedőház lépett egyezményre hitelezőivel. Jelenleg 3000 lakház áll üresen, a gyárok, raktárakat és korcsmákat ide nem számítva. Herton Norris kis városban melly 3500 házból áll, 700 lakház áll üresen, még 800at hasonló sors vár, 's más 1000-ról nem akarnak a lakók házbért fizetni, mert igen szegények, úgy hogy a város terhét jelenleg 1000 családnak kell hordozni, mellyeknek némelylyike hasonló szegény, sőt még rosszabb állapotban van mint a szegények. Marsden városi közönsége fejenként 4 schilling adót fizet minden hónapban a szegények felsegelésére, 's 5000 lakosok közül 2000 a közadakozásból él. Senkinek sincs kedve malmot vagy gyárt haszonbérbe kivenni, mert fél a rendkívüli nagy szegény-adótól, vannak ugyan is vállalatok, mellyek után évenként 1000 font sterling adót kell csupán a szegények számára fizetni. — Leeds-ben a szegényekre felügyelő biztosság az inség elején 10,000 font sterlinget marasztott volt meg, de e takarékpénz is rég kiadatott már. A minden munka és foglalatosság nélkül valók száma naponként növekszik, 's minden igyekezet rajtok segíteni, hajótörést szenved a szerencsétlenek sokasága 's az ipar és kereskedés megakadása mián. A szegények annak rendi szerént ostromolják a házakat, csoportokban járnak fel 's alá az utczákon, és olly hangerővel kérnek segedelmet, mellyből megérthetni hogy ha másként nem lehet, erőszakkal is ki fogják azt csikorni.

Még irtózatosabb azonban azoknak helyzetete, kik szégyenlik mások segedelméhez folyamodni, 's inségöket a világ szeméi elől elrejtik. Több házakban, mellyeket az e végre kirendelt biztosság megvizsgált, úgy találta, hogy a szegények csalánt főztek, 's ettek. — E szegény, 's minden életmódtól megfosztott emberek megelégszenek minden bár leghitványabb eledellel, 's ha ezelőtt az angolok undorral fordultak el az irlandoktól, mivel ezek a nyers gyökereket is megeszik, most ugyan azt láthatják saját honosaiknál, kiknek nagy része a tehetősebb szomszédok moslékos csebréből nagy kíváncsisággal halássza ki az elve-

tett hulladékokat, 's családjával együtt elkölti. Egy kicsin helységben megdöglött egy tehén téj-lázban, egy ember a' szomszédságból megvette, 's kivágatta, elárulandó. — Azonban mások megelőzték. Éjjelre egy szinbe akasztotta volt ugyan is a' nyereszkedő az egészségtelen hust 's reggelre mit sem talált belőle az éhezők darabokban leszeldelve elhordották volt. Azok kik zálogra pénzt szoktak kölcsönözni, majd minden gyárvárosokban kiürültek, mert a' zálogokat senki sem váltja ki, 's pénzzé tenni is felette bajos.

D. W.

Levél.

VI. Sérelmeink.

Minél higgadttabban vetek számot körülményeinkkel, annál inkább jövök azon meggyőződésre, hogy Erdélyt sérelmi ügyeiben a' kormány elleni agitatio nem boldogítja, hogy elérkezett azon korszak, mellyben első teendőnk higgadt megfontolás a' szenvedélyek helyett 's pontos számvetés körülményeinkkel.

Illy irányban szólok pár szót két legnagyobb sérelmünkről: a' székesség adózásáról, 's a' só végtelen borsos áráról.

Mennyire érzi a' székelt nemzet adózása terhét, azt mink, kik köztük élünk, két szemünkkel láthatjuk; de mutatta — főként 1834 körül — azon kedély-ingerültség, melly az akkor szalmatűz gyanánt fellobbant patriotismus szavára ős bérceinken átvonult.

Vetett-e akkor számot valaki körülményeinkkel? igen-e, hogy egy adózás ellen felgerjesztett ellenszenvben az egész civilisatio legszebb elve ellen gátot alkotunk? Elgondolák-e hogy azon idők, azon évszázadok, mellyben fegyverrel védtük szabadságunkat, 's birtuk adótól ment nemességünket, azon idők eltűntenek, hogy a' nemzet nyugalma a' rendes katonaság által van biztosítva, 's békében a' polgárosodás malasztjáért a' nemzet a' kormány-nak áldozattal tartozik.

Székeleink mellett szólott jogaiak szentsége, kormányunk mellett a' megváltozott idők, 's az adózásban tökéletesen sujtó igazságtalanságot, csak a' katona székeleknek kelle érzeniök jó időig, míg végre istenben boldogult fejedelmünk I. Ferencz őket az adó alól felmenté. Mondom székeleink mellett szóla a' jog — mit fejedelmeink esküi szentesítnek, kormányunk mellett a' kor igazságossága, melly

után a' törvényhozás haladni késett; így mindkettőnek volt igaza, de absolut igaza egyiknek sem. A' kormány e' nemzettől mind a' mai napig teljesen megtagadja, mi őt legszentebb jogai szerint illeti; a' nemzet nem tekintve a' kormány körülményeire, feltétlenül kívánja vissza jogait. És én azt mondom, alig tudná a' kormány hazánkat kényesebb helyzetbe hozni, mintha a' székességet egyszerre felmentvén az adó alól, néhány év alatt a' nem adózás elvére kényeztetné, 's az adókezelést az ország kezébe nyomná.

Látjuk milly iszonyu ellenszenvünk van az adóhoz, 's hogy sok magyarhoni rokonaink még a' subsidiumtól is, csakhogy elnem ájultak. Nagy küzdelemnek lennének kiteve, mert a' nép a' kormány elleni agitatioiban kedély izgatásra vár ha vár, de az ország vagyis nemesség ellen feltudja izgatni önmagát.

Egy 1842-ki számvetés szerint országos adónk mennyisége másfél millió 's még néhány ezer forint, ez a' hadi pénztárba megy, mert a' mint Tacitus mondja: *non republica sine milite, non miles sine stipendio, non stipendium sine tributo consistere potest*, 's bár ugyanazon felszámítás szerint a' katonaságra csak egy millionyi megy, kitudná-e ez is az ország ugy fizetni, hogy a' székesség is adóment legyen, még is a' köznép sanyaru sorsán is könnyítsen, minek ideje olly igen nyakunkon van? bizonyval a' köznép adóját még nevelnünk kellene; 's milly szép lenne az most, midőn az idő mind inkább közeledik, hogy az ország terheiben a' nemesség is osztozzék. Így az adómentesítés önmagában rejti gyilkát jövő intézkedéseinknek; de tehetetlenségünk biztosít, hogy ezen gyilkok csakugyan nem fog rajtunk sebet ejteni.

Tehát a' székesség — mint a' harcok vésszes korában — mint harcos nemzet a' szabadság legszebb kellékeivel birt Europa népei közt; most a' balsors által olly helyzetbe jött, hogy egy polgárosodott szabad nemzet illő terheit örömmel viselné. E' népről a' fegyver le van véve, mellyet hajdon viselni tartozott, e' fegyvert ő törvény útján nem váltotta meg; de megváltatá vele a' kormány, így tagadhatatlanul jogai megvannak sértve. Engedtessek meg nekem, hol szólok szabadon szólanom, soha szabadszólás nélkül a' nemzet kormányával tiszta számvetésre nem jöhet; pedig most midőn egész Europa általános békére hajlik,

mennyire szükséges a' nemzeteknek alkotmányukkal szükségükkel tisztába jöni? (Vége k.)

Dózsa Dániel.

A' munka religioja.

Isten hozzátok, régi jó idők, midőn a' dolce far niente annyi embernek jelmondása volt; a' bél vallásának huzzák a' siri szagga-tót, új religio kezdődik most, a' munkáé, — mert „örök nemesség, sőt szentség fekszik a' munkában;“ 's bár mennyire elsüllyedt, felsőbb hivatásáról elfeledkezett is, mindig van még remény egy olly ember iránt, ki a' munkát kedvelli; csak a' henyességbe van örök reménytelenség. Bár milly önzővé tegyen is a' munka, megmarad mégis a' természetelli egybeköttetés. A' munka élet; igazán véve nincs egyéb ismereted, mint a' mellyet munka által szerzettél magadnak, a' többi pusztá állítás, iskolai szóanyag, végetlen logikai örvényekben hullámzó. Rendkívül szép volt a' hajdoni barátok jelszava: „laborare est orare. A' munka isteni tisztelet; régibb minden predikált evangéliumnál ez a' nem prédikált, de kiolthatatlan örök evangélium: „Mánkálkodj's élvezetet a' munkában találj.“ Ha a' munka nem isteni szolgálat, akkor az ördögbe minden cultussal. —!

Egy költő emlékkönyvébe.

Magában áll az óriási tölgy
Vihar 's ölü vész ülte bérceken.
Lombdús fejét villám sujtotta meg,
'S az ifju ág most rajta zöldtelen.
De, bár fejét mennytűz tarolta el,
Majd oldalán új ágokat növel.

Állsz még, barát, mint bérczi barna tölgy;
Villámokat lövelt a' sors feléd;
De vesztedet hiában esküvé:
Nem olthatá el ércz-kebled tüzét.
Ne is remegj!... türd vascapásait,
És énekeld tört lelked álmait.

Urházy.

Székel busuló.

Mig szived, o lány szerettem
Rozsapárnán szenderegtem.

Mint a' gyors patak futása
Vidám volt éltém folyása,
Bút se láta.

Erdők mezők hossza széle
Csak szerelmünkről beszéle,
Tavas volt szép ifjuságom,
Te voltál mennyem, virágom,
Boldogságom.

Ablakodnál ha haladtam
Pejlovam meg tánczoltattam,
Feltekingtél rám ijedve,
'S mélyen néztél a' szemembe
Szerelmedbe.

Tánczra is ha kerekedtünk
Nevetett az ég felettünk.
A' Küküllő — folyásában —
Megállott a' völgy hosszában
Bámultában.

E' világnak tág hatarán,
Nem volt hozzád fogható lány,
Vérpiros ajkod mosolya
Volt e' szívnek létadója
'S sirásója.

Csak mosolygál ha nevettem,
Ha körülted enyelegtem.
O ki is hihette volna,
Hogy szived majd megrabolna
'S elhajolna?

Csak mosolygtál 's megraboltál,
Megraboltál 's elhajoltál,
Elhajoltál nem sokára
— Lelkem örök bánatára —
Más karára.....

Átkot nem mondok fejedre,
Meghalok bár keseregve,
Kinom bár az ég is szánja,
Rosszadat e' szív miána
Nem kívánja. — **D. D.**

Országos Magvetés.

Lesz majd termésünk, szépen megy előre ve-
tésünk;

Hajh, de magunk olcsó: mind csak a'
szó, csak a' szó!

Segítség!

Munka leszen nálunk is elég számodra Herakles!
Tisztulunk ha folyót sok szemetinkre vezetsz.

Árm.